

FORNTIDSVANDRING NÄRA STAN

Eskilstuna

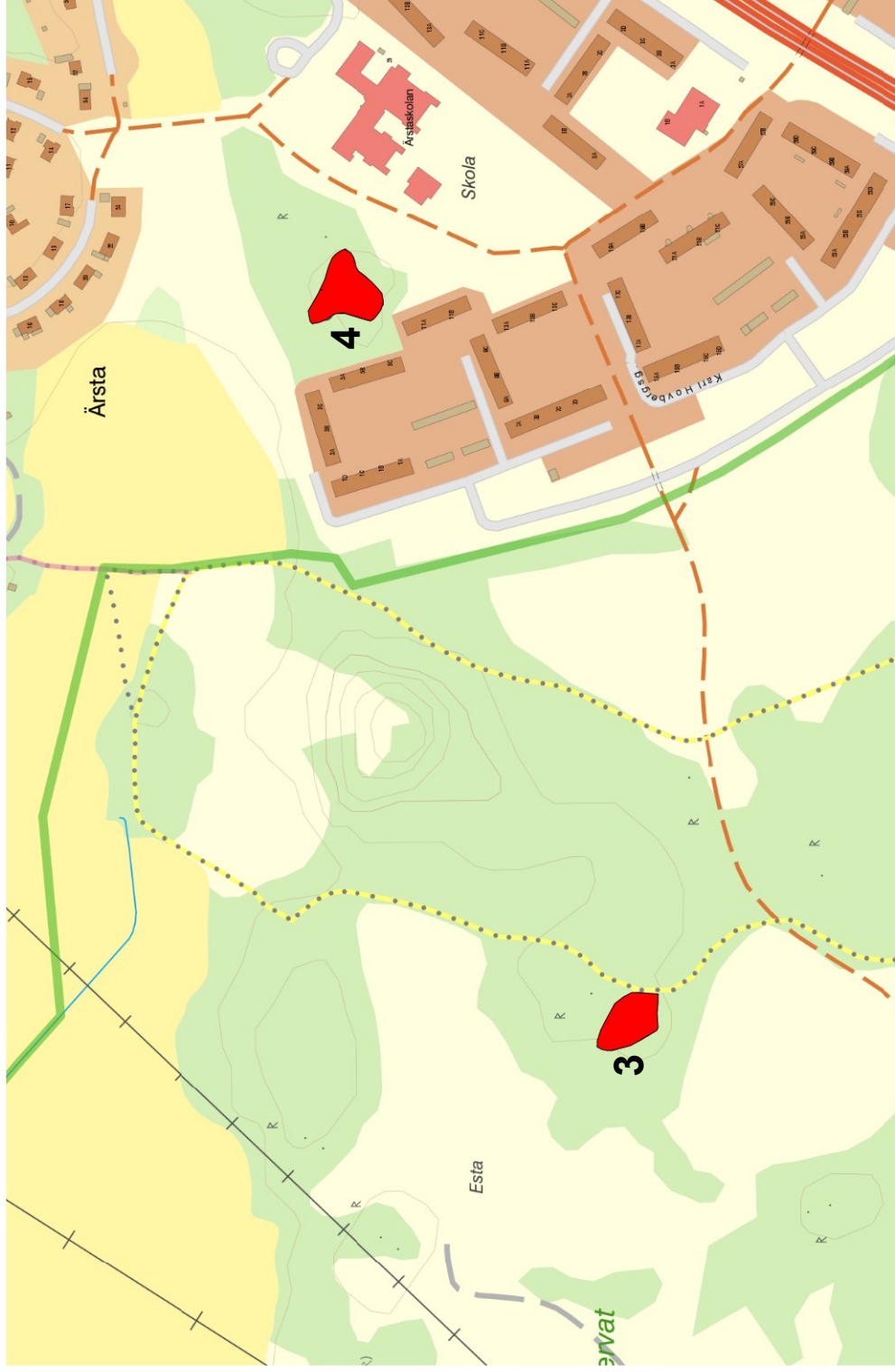
Årby

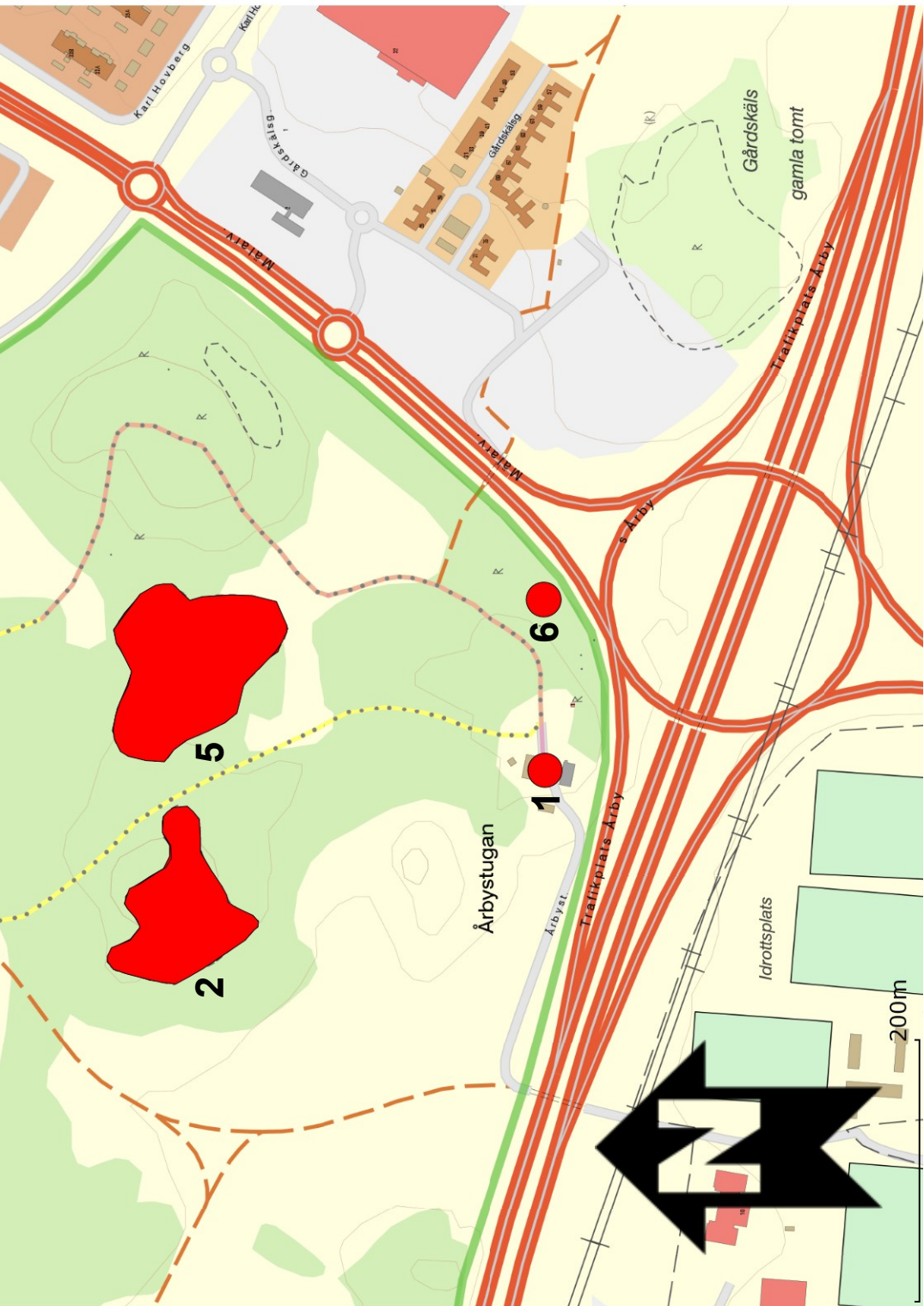
—

CIRKA 3,5 KM

BROSCHYR PÅ
LÄTT SVENSKA

Plats 1–6, platser med fornlämningar

Karlhovsberg

Gärdskälls gamla tomt

Gärdskälls gamla tomt

Gärdskälls gamla tomt

5

2

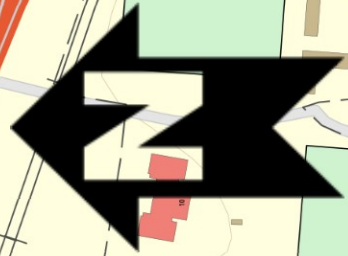
Årbystugan

6

1

Idrottsplats

200m

PLATS 1

Årby

Nära motorvägen, bakom några buskar, ligger Årbystugan. Årby var en bondgård fram till mitten av 1900-talet. Gården Årby är känd från 1300-talet.

På en bondgård fanns mycket arbete. Man odlade och skötte djuren.

Förr använde bönderna i Sverige årder till jorden. Det var under bronsåldern (för 4 000 år sedan). Under vikingatiden fanns det plog. Plogen blev vanlig på 1800-talet.

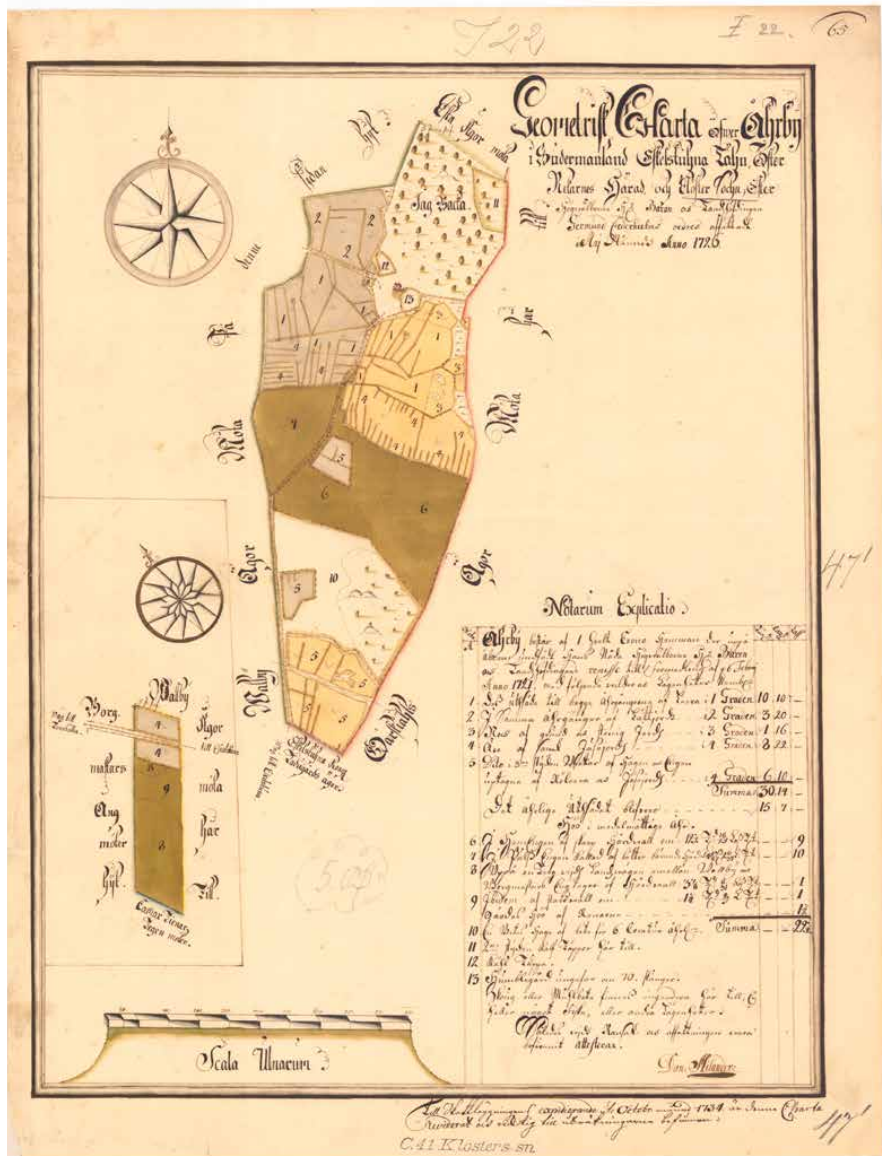
**Hällristning från bronsåldern.
Bonde med årder.**

BILD: VÄRLDENS BILDER

**Bonde från Egypten för ungefär
3 200 år sedan.**

BILD: ALAMY STOCK PHOTO

Historisk karta över Arby från år 1726.

BILD: LANTMÄTERIET

PLATS 2

Årbyskogen

I Eskilstuna kommun finns det ungefär 2 500 gravar och gravfält från järnåldern.

I Årbyskogen, mellan Årby och Skiftinge, finns sex kända gravfält och 21 gravar. De är mellan 2 500 och 1 000 år gamla.

Här finns olika sorters gravar. På bilden nedanför ser man en grav. Den kallas stensättning. I mitten finns en stor sten. Den här graven är ungefär 2 500 år gammal.

Överst till höger ser man en fyrkantig stensättning. Nederst ser man stenar som står upp. Varje sten är en grav. Gravarna är ungefär 2 000 år gamla.

Stensättning på en kulle.

En fyrkantig stensättning. Graven är ungefär 2 000 år gammal.

Stenar som står upp. Gravarna är ungefär 2 000 år gamla.

PLATS 3

Gravar

Runda stensättningar var vanligast under järnåldern. Stensättningar är ofta svåra att se. Titta på bilden på nästa sida. Så ser gravarna ut när gräset och jorden är borta.

Ofta brände man den döda. Sedan lade man de brända resterna i graven. Ibland lade man också någon sak i graven.

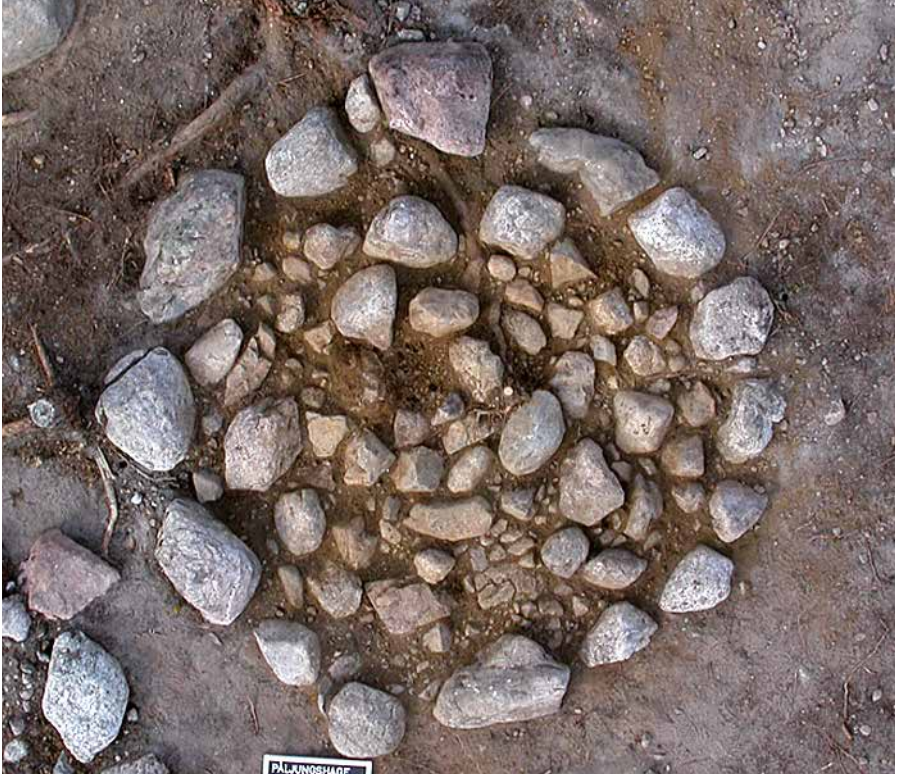
Ahmad Ibn Fadlan var från Bagdad. Han skrev om sina resor på 900-talet. Det var under vikingatiden. Vikingatiden är slutet av järnåldern. En gång fick Ibn Fadlan se en vikingakung begravas. Den döde vikingen brändes på en båt. I båten låg många fina saker. Sedan byggde man en gravhög ovanpå.

I vikingagravar för män hittar man ofta halsringar av järn. På dem hänger det små hammare. Det är guden Tors hammare. I vikingagravar för kvinnor hittar man pärlor av glas i olika färger. Pärlorna kom ofta från Mellanöstern.

Delar av en kam från vikingatiden.

FOTO: CAMILLA EKBLOM, STIFTELSEN KULTURMILJÖVÅRD

Grav från arkeologisk undersökning i Nyköping.

FOTO: JONAS WIKBORG, SOCIETAS ARCHAEOLOGICA UPSALIENSIS

Halsring med torshammare från vikingatiden.

FOTO: HISTORISKA MUSEET

Pärlor från vikingatiden.

FOTO: LINDA WÄHLANDER

PLATS 4

Bo och äta

Gravarna i Årbyskogen ligger nära platsen där människorna bodde.

Människorna odlade och skötte djur. Arkeologer har hittat ben från gris, får, get, nöt, häst och höna. På bitar av keramik har man hittat spår av mat. Människorna odlade ärtor, bönor och olika sädeslag under vikingatiden.

Arkeologer har också hittat rester av bröd. Människorna bakade bröd av korn. Man malde kornet. Ibland blandade man det med blod.

För att laga maten använde man eldstäder och kokgropar. Senare började man använda järngrytor att laga mat i.

Havsnivån var högre för 2 000 år sedan.
Då låg Årby vid vattnet.

Kvarn.
FOTO: SKANSEN

PLATS 5

Vikingatåg

Under vikingatiden, slutet av järnåldern, blev människorna fler. Havet sjönk. Det blev mer mark att odla på.

Men alla hade inte jord att ärva. En del åkte ut på handelsresor, vikingatåg. Vikingarna hade med sig pälsar, honung och slavar. De bytte till silver och pärlor av glas. Men vikingarna plundrade också.

Vikingarna reste med lätta båtar av trä. De kunde både segla och ro båtarna.

En skatt med saker av silver från vikingatiden.

FOTO: GABRIEL HILDEBRAND, KUNGLIGA MYNTKABINETTET

PLATS 6

Runor

Det står en runsten i Årby. Det är en sten med gamla bokstäver på. Stenen är ungefär 1 000 år gammal. Det finns ungefär 400 runstenar i Södermanland.

Man ställde ofta runstenarna vid vägen. Då kunde många människor se dem. Runstenen i Årby står vid den gamla vägen till Skiftinge.

På runstenar kan man läsa om vikingar. Det kan vara någon som har dött under ett vikingatåg. Det kan stå om bra saker som vikingarna gjorde. En viking har kanske byggt en väg eller en bro.

Runstenen i Årby.

ƿ ƿ ƿ ƿ ƿ ƿ
 f u þ o r k
 * † † † †
 h n i a s
 † B ƿ † †
 t b m l R

16 runor, bokstäver, från vikingatiden.

BILD: RIKSANTIKVARIEÄMBETET

Funderingar

1. Hur var livet på gården Årby för 500 år sedan? Hur var det för 100 år sedan?
2. Varför började människor flytta från landsbygden till staden?
3. Järnåldern: Vem blev begravd? Och vem blev inte begravd?
4. Varför finns det saker i graven ibland?
5. Ibland finns det många saker och ibland inga saker i gravarna. Varför det?
6. Ibland hittar arkeologerna saker från Mellanöstern i vikingagravarna. Varför det?
7. Människor började skriva med tecken och bokstäver. Varför det?

Var finns det fornlämningar?

Information om fornlämningar i Sverige finns här: www.fornsok.se

Ordlista

B.P.	B.P., Before Present (engelska), före nutid
Bronsålder	Tiden från 3 800 B.P. till 2 500 B.P.
Eldstad	En plats där man eldar för att laga mat, till exempel en öppen spis
Fornlämning	Spår efter människor från tiden före år 1850.
Gravfält	En samling gravar
Gravhög	En hög med sten och jord. Högen är en sorts grav.
Hällristning	Bilder eller symboler som huggits in i berg eller stenar
Järnålder	Tiden från 2 500 B.P. till år 1050
Keramik	Bränd lera för till exempel krukor
Kokgrop	En grop i marken där man lagade mat
Plog	Redskap för att göra färor och vända jorden
Runor	Skrivtecken som mest användes under vikingatiden (se bild plats 6)
Stensättning	En samling stenar. Det är en sorts grav.
Stenålder	Tiden fram till 3 800 år B.P.
Torshammare	Symbol för guden Tor
Viking	Person som levde under vikingatiden
Vikingatiden	Tiden från år 800 till år 1050, sista delen av järnåldern
Vikingatåg	Resor, färder för att handla, eller plundra
Årder	Redskap för att göra färor i jorden, för att kunna plantera

Alla fornlämningar i Sverige är skyddade av lagen, kulturmiljölagen.

Det är förbjudet att förstöra en fornlämning. Man får inte gräva i den.

Fornlämningar skyddas för att alla ska kunna förstå historien. Varje fornlämning berättar om historien.

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

För samtliga kartor gäller (där ej annat anges):

© Länsstyrelsen i Södermanlands län, primär information

© Lantmäteriet – GSD Fastighetskartan, grundkarta

Foto: Länsstyrelsen (där ej annat anges)

Form & produktion: cream.se

2018